

Radosław Kostrubiec

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Dopuszczalne ograniczenia prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się w systemie praw człowieka

Przedmiotem badawczym rozprawy doktorskiej są dopuszczalne ograniczenia prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się w systemie praw człowieka. Podstawowym celem pracy jest ukazanie dualistycznego charakteru ograniczeń omawianego prawa człowieka. Całość badań przeprowadzonych nad prawem do swobodnego, pokojowego zgromadzania się, dokonanych z perspektywy podmiotu uprawnionego do jego realizacji, pozwoliło na uznanie, że jego ograniczenia wynikają nie tylko z samej normatywnej konstrukcji przyjętej przez system praw człowieka, ale jako prawo indywidualne realizowane kolektywnie posiada ograniczenia wynikające ze swojej istoty.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, czterech merytorycznych rozdziałów i zakończenia.

Pierwszy rozdział wykazuje, że zjawisko zgromadzeń należy sklasyfikować jako realizację prawa, a nie wolności człowieka oraz omawia prawo do zgromadzeń z perspektywy jego kolektywnego wykonywania. W tej części przedstawiono mechanizmy limitacji praw człowieka w poszczególnych systemach ich ochrony wraz ze specyfiką samej klauzuli limitacyjnej.

Rozdział drugi rozprawy dotyczy istoty pokojowych zgromadzeń i zawiera analizę przejawów ograniczenia prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się wynikających z cech tego prawa człowieka. Wskazuje na istotność zachowania przy realizacji prawa do zgromadzeń: kolektywności zgromadzenia, tożsamości miejsca i czasu jego przeprowadzenia. Rozdział ukazuje także wpływ prawa do pokojowego zgromadzania się na realizację prawa do wolności wypowiedzi oraz prawa do wolności myśli, sumienia i wyznania.

W ramach trzeciego rozdziału dokonano analizy ogólnej klauzuli limitacyjnej prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się. Zbadano również wymogi ustawowego ograniczania prawa do zgromadzeń oraz element konieczności zastosowania ograniczeń w demokratycznym społeczeństwie. W tej części pracy także zostały omówione przesłanki, które

muszą być spełnione, aby samo ograniczenie prawa do zgromadzeń było możliwe do zastosowania.

Rozdział czwarty rozprawy doktorskiej wskazuje na wypracowane przez system ochrony praw człowieka konkretne, dopuszczalne przesłanki ograniczenia prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się. Niniejszą część pracy poświęcono dogłębnej analizie problematyki uzasadnienia limitacji, takimi czynnikami jak: interesy bezpieczeństwa państwowego i publicznego, ochrona porządku i zapobieganie przestępstwu. Omówiono również podmiotowe ograniczenia wykonywania prawa do zgromadzeń.

Badania przeprowadzone w ramach rozprawy doktorskiej pozwoliły na postawienie szeregu wniosków ukazujących charakterystykę ograniczeń prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się.

Po pierwsze zjawisko zgromadzeń jest realizacją prawa człowieka, co determinuje określone obowiązki gwarancyjne państwa wobec jednostek chcących uczestniczyć w pokojowym zgromadzeniu, a w konsekwencji wpływa na możliwość jego limitacji. Omawiane prawo zawiera wiele cech charakterystycznych oraz powiązań z innymi prawami człowieka, w szczególności z prawem do wolności wypowiedzi. To z istoty swojej masowości prawo do zgromadzeń może ingerować w prawa i wolności osób trzecich. Relacje prawa do zgromadzeń z innymi prawami człowieka powodują zbieg podstaw ochrony pokojowych zgromadzeń jak i podstaw ich limitacji. Obowiązki nałożone na państwo w związku z zapewnieniem realizacji prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzenia są zdecydowanie dalej idące i bardziej ingerują w prawa jednostki z uwagi na rozszerzenie katalogu jego ochrony i dopuszczalnych ograniczeń o podstawy zawarte w ramach innych praw człowieka, których realizacja przejawia się w treści prezentowanej przez zgromadzenie. Celem klauzuli limitacyjnej prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się jest *de facto* bezpieczeństwo uczestników zgromadzenia, które państwo ma obowiązek zapewnić. Klauzula limitacyjna prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się określa uprawnienia państwa do ingerencji w formę przeprowadzenia zgromadzenia, z wyłączeniem treści niesionej przez kolektyw, mającą podstawę w limitacji w innych prawach człowieka, które są wykonywane w postaci zgromadzenia.

Po drugie prawo do zgromadzeń samo w sobie zawiera ograniczenia w jego realizacji. Na wspomnianą limitację składa się konieczność kolektywnego wykonywania prawa do pokojowych zgromadzeń oraz konkretyzacja celu zgromadzenia. Źródłem ograniczenia wynikającego z istoty prawa do zgromadzeń jest koncentracja uczestników zgromadzenia. Kolektywny i indywidualny charakter tego prawa wyznacza zakres i granicę jego ograniczeń.

Indywidualność w zestawieniu z kolektywnością będzie wyznacznikiem i przyczyną występowania ograniczeń wynikających z samej istoty prawa do zgromadzeń.

Po trzecie klauzula ogólna normatywizuje dyrektywy dopuszczalności ograniczeń prawa do pokojowego zgromadzania się. Przytoczona konstrukcja prawna pełni rolę ochronną i gwarancyjną względem omawianego prawa człowieka. Powyższe wynika z istoty prawa do pokojowego zgromadzania się, które chroni wartości demokratyczne. Samo społeczeństwo demokratyczne charakteryzuje pluralizm i możliwość prezentowania poglądów w ramach pokojowych zgromadzeń. Pokojowe zgromadzenia są zatem niczym innym, jak emanacją społeczeństwa demokratycznego. Dyrektywy klauzuli ogólnej są nienaruszalne i określają stopień dozwolonej ingerencji w prawo do pokojowych zgromadzeń. Granica limitacji wynika bowiem zarówno z zasady pluralizmu, ale ma także swoje źródło w demokracji posiadając dualistyczny charakter.

Po czwarte pokojowe zgromadzenie swoją siłą oddziaływania czerpie ze zbiorowego prezentowania określonych poglądów. Znacznie szerszy przekaz podnoszonej problematyki przez kolektyw niesie ze sobą liczniejsze zgromadzenie, wpływając także na prawa i wolności innych osób, które mogą odbierać ferowaną przez kolektyw treść. Jednocześnie, liczebność zgromadzenia wpływa także na stopień ingerencji w uprawnienia osób postronnych, co jednak jest jego cechą charakterystyczną. Oddziaływanie na prawa i wolności innych jednostek nie jest celem zgromadzenia, a jego nieodłączną konsekwencją. To z istoty swojej masowości prawo do zgromadzeń może ingerować w prawa i wolności osób trzecich.

Powyższe rozważania stały się podstawą do sformułowania tezy głównej, zgodnie z którą: ograniczenia prawa do swobodnego, pokojowego zgromadzania się mają dualistyczny charakter wynikający z samej istoty tego prawa oraz z przesłanek zawartych w systemie praw człowieka.

Prawo do pokojowych zgromadzeń jest prawem szczególnie doniosłym w społeczeństwie demokratycznym, wpisującym się w krajobraz pluralizmu z jednoczesnymi silnymi ograniczeniami pozanormatywnymi tkwiącymi w substancji samego prawa. Z drugiej zaś strony, wprowadzanie złożoności procesu stosowania limitacji, chroni pośrednio i bezpośrednio prawa i wolności innych osób, przy jednoczesnym zabezpieczeniu wykonywania prawa do pokojowych zgromadzeń uniemożliwiając nadmierną ingerencję i zniweczenie jego realizacji.